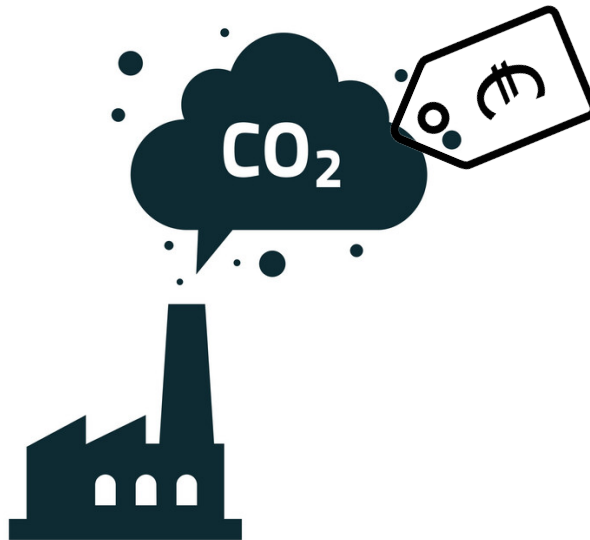

Nadruk verboden

Een prijskaartje aan CO₂: de externe verslaggeving van emissierechten in de Europese Unie

Abstract

In dit literatuuronderzoek wordt de externe verslaggeving van emissierechten in de Europese Unie bestudeerd. Sinds 2005 is het *European Union Emissions Trading Scheme* (EU ETS) van kracht, met als doel het verlagen van de uitstoot van broeikasgassen. Bedrijven die onder het EU ETS vallen, betalen voor hun uitstoot door het inleveren van emissierechten. De introductie van emissierechten leidt tot het ontstaan van nieuwe kosten, activa en passiva bij bedrijven. Deze items moeten verwerkt worden in de externe verslaggeving. Daarbij doen zich veel complicaties voor, met name in de classificatie en waarderingsgrondslagen. Sinds de intrekking van IFRIC 3 in 2004 kent IFRS geen uniforme regelgeving voor de verwerking van emissierechten. Daardoor zijn er in de praktijk in de afgelopen jaren verschillende verwerkingsmethoden ontstaan. Deze scriptie geeft vanuit zowel een theoretisch als een praktisch oogpunt een overzicht van de meest voorkomende verwerkingswijzen voor emissierechten.

Auteur: Anouk van den Berg
Studentnummer: 384037
Begeleider: C. van der Spek
Datum: 17 augustus 2018

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie waarin ik onderzoek doe naar de externe verslaggeving van emissierechten. Hiermee sluit ik mijn bachelor Economie en Bedrijfseconomie af aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Deze scriptie is tevens onderdeel van mijn major Financial Accounting. Tijdens deze major heb ik verschillende accounting en finance vakken gevolgd en heb ik de seminar Externe Verslaggeving afgerond. Deze scriptie heeft mij de kans gegeven om het vakgebied op geheel andere manier te bestuderen.

Ik ben altijd geïnteresseerd geweest naar de wisselwerking tussen de vaktechnische verslaggevingsstandaarden en het effect ervan in de praktijk. Deze scriptie toont aan dat het niet altijd makkelijk is om nieuwe omstandigheden in te passen in een bestaand en uniform raamwerk van verslaggevingsstandaarden. De IASB zoekt immers al meer dan tien jaar een manier om emissierechten te verwerken in de externe verslaggeving. De complexiteit en het maatschappelijk karakter van dit onderwerp spreken mij erg aan. Al met al vond ik het schrijven van deze scriptie een leerzaam proces waarbij ik veel vaardigheden heb gebruikt die ik tijdens mijn studie heb opgedaan.

Graag wil ik de heer Cor van der Spek RA bedanken voor zijn begeleiding en het helpen verbeteren van mijn scriptie. Daarnaast wil ik graag mijn ouders bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun. Ik wens u veel leesplezier.

Anouk van den Berg

Rotterdam, Augustus 2018

Lijst met afkortingen

ANC	Autorité des Normes Comptables
CO ₂	Koolstofdioxide
EFRAG	European Financial Reporting Advisory Group
EU	Europese Unie
EU ETS	European Union Emissions Trading Scheme
GAAP	General Accepted Accounting Principles
IAS	International Accounting Standard (voorloper van IFRS)
IASB	International Accounting Standards Board
IETA	International Emissions Trading Association
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
N ₂ O	Lachgas
PFC	Perfluorkoolstof
RJ	Raad voor de Jaarverslaggeving
SIC	Standard Interpretations Committee (voorloper van IFRIC)

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	5
1.1 Introductie en afbakening van het onderwerp	5
1.2 Probleemstelling, onderzoeksvraag en doelstelling	7
1.3 Structuur	8
Hoofdstuk 2: European Union Emissions Trading Scheme (EU ETS)	9
2.1 Emissiehandel in het algemeen	9
2.2 Emissiehandel in Europa: het EU ETS	11
2.3 EU ETS en de impact op IFRS	13
2.4 Samenvatting hoofdstuk 2	15
Hoofdstuk 3: IFRIC 3	16
3.1 De verwerkingswijze onder IFRS: IFRIC 3	16
3.2 Kritiek op IFRIC 3	19
3.3 Verwerking van emissierechten na intrekking van IFRIC 3	22
3.4 Samenvatting hoofdstuk 3	23
Hoofdstuk 4: Opvattingen van nationale autoriteiten	24
4.1 Nederland: de Raad voor de Jaarverslaggeving	24
4.2 Frankrijk: l’Autorite des Normes Comptables	27
4.3 Samenvatting	32
Hoofdstuk 5: Diversiteit in de verwerkingswijze van emissierechten	33
5.1 Overige classificaties van emissierechten	33
5.2 Voor- en nadelen van diverse verwerkingsmethoden in de praktijk	35
5.3 Samenvatting hoofdstuk 5	36
Hoofdstuk 6: Conclusie en Discussie	37
6.1 Conclusie	37
6.2 Discussie	39
Bibliografie	40

Hoofdstuk 1: Inleiding

Dit hoofdstuk vormt een inleiding op emissiehandel als het onderwerp van deze scriptie. Onderdeel 1.1 geeft een introductie alsmede een afbakening van dit onderwerp. De probleemstelling, onderzoeksvraag en doelstelling worden besproken in onderdeel 1.2. Onderdeel 1.3 geeft een overzicht van de structuur van de rest van deze scriptie.

1.1 Introductie en afbakening van het onderwerp

De afgelopen decennia is de aandacht voor het milieu en duurzaamheid wereldwijd flink toegenomen. Je hoeft de krant maar open te slaan of de televisie aan te zetten en het gaat over klimaatverandering en het opwarmen van de aarde. De huidige maatschappij wordt zich steeds meer bewust van de negatieve gevolgen van menselijk handelen op het milieu. Vanuit zowel nationale als internationale overheden ontstaan initiatieven om deze gevolgen te beperken. Een voorbeeld is het klimaatakkoord van Parijs, dat eind 2015 tot stand is gekomen en door 195 landen is ondertekend (NRC, 2017). Een van de doelstellingen uit dit akkoord is het streven om in 2050 energieneutraal te zijn. Dit leidt tot veel discussie op lokaal niveau, zoals in de gemeente Rotterdam. Er zal zo'n 11 miljard euro geïnvesteerd moeten worden wanneer de stad in 2050 klimaatneutraal wil zijn (NRC, 2018).

De discussie omtrent het klimaatakkoord is een voorbeeld van de pogingen om economische groei te verenigen met het oplossen van klimaatproblemen. Het doel is duurzame economische groei, waarbij de druk op het milieu en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen zoveel mogelijk wordt geminimaliseerd (CBS, n.d.).

Om een duurzame economische groei te kunnen realiseren, hebben overheden medewerking nodig van het bedrijfsleven. Bedrijven worden op verschillende manieren geprikkeld om zich bezig te houden met duurzaamheid. Ten eerste is er een financieel motief, bijvoorbeeld door een besparing in energiegebruik.

Duurzaamheidsinvesteringen dragen hierdoor op een positieve manier bij aan de financiële prestaties van bedrijven op de lange termijn (MVO Nederland, 2017). Waar duurzaamheid vroeger vooral gezien werd als een kostenpost, worden de voordelen van het overschakelen op meer duurzame praktijken de laatste jaren steeds beter zichtbaar (Grant Thornton, 2014).

Ten tweede is er vanuit de stakeholders ook een externe druk voor bedrijven om duurzaam te ondernemen. Bedrijven die schade aanrichten aan het milieu worden geconfronteerd met consumentenboycots, mediaschandalen of stakingen (MVO Nederland, 2017).

Het Europese handelssysteem in emissierechten zorgt voor een financiële prikkel bij het bedrijfsleven om meer duurzaam te opereren. Dit handelssysteem wordt aangeduid als het “*European Union Emissions Trading Scheme*”, afgekort EU ETS. Bedrijven die onder het EU ETS vallen, moeten betalen voor de uitstoot van broeikasgassen door middel van het inleveren van emissierechten. Hiermee wordt een prijs gegeven aan de uitstoot van vervuilende gassen die gepaard gaan met het productieproces (European Commission, 2016). Het EU ETS heeft vanzelfsprekend invloed op de externe verslaggeving. Het is interessant om naar de rol van de verslaggevingsstandaarden op dit gebied te kijken. Rapporteren over het milieu is niet iets wat traditioneel is opgenomen in de externe verslaggeving. Door recente ontwikkelingen en een toegenomen belang voor duurzaamheid zie je wel dat IFRS zich steeds meer gaat ontwikkelen op het gebied van duurzaamheid (Haupt & Ismer, 2013). De verwerking van emissierechten in het huidige IFRS-raamwerk blijkt niet zonder complicaties (Cook, 2009). Tot op heden is er dan ook nog geen regelgeving vanuit IFRS op het gebied van emissierechten (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Deze scriptie richt zich specifiek op het Europese handelssysteem in emissierechten, het EU ETS. Het domein van de externe verslaggeving wordt daardoor beperkt tot de verslaggevingsstandaarden die gelden voor Europese ondernemingen. Er zal daarom voornamelijk gekeken worden naar de verslaggevingsstandaarden van IFRS. Daarnaast komen nog enkele lokale verslaggevingsstandaarden van Europese landen aan bod.

Probleemstelling, onderzoeksvraag en doelstelling

Het EU ETS is voor overheden een aantrekkelijk instrument om de uitstoot van broeikasgassen onder controle te krijgen. Tegelijkertijd zorgt de verwerking van EU ETS binnen de huidige verslaggevingsstandaarden voor veel complicaties. Er is op dit moment geen uniforme regelgeving die voorschrijft hoe bedrijven moeten omgaan met de externe verslaggeving van emissierechten. Het is daardoor lastig om de jaarrekening op dit gebied te vergelijken. De diversiteit aan verwerkingswijzen die is ontstaan kan namelijk leiden tot relevante verschillen in de waardering. Dit is in het nadeel van de stakeholders, die bij het maken van economische beslissingen steeds meer waarde hechten aan informatie omtrent het milieu (Gallego-Alvarez, Martínez-Ferreri, & Cuadrado-Ballesteros, 2016).

De centrale onderzoeksvraag die deze scriptie beantwoordt, is:

Wat is het effect van de introductie van het Europese emissiehandelssysteem op de externe verslaggeving?

Deze hoofdvraag kan opgesplitst worden in de volgende deelvragen:

1. Waarom is het emissiehandelssysteem relevant voor de externe verslaggeving? (Hoofdstuk 2)
2. Welke verwerkingswijze binnen IFRS werd initieel voorgesteld en waarom werd deze verwerkingswijze weer ingetrokken? (Hoofdstuk 3)
3. Welke opvattingen hebben nationale autoriteiten over een alternatieve verwerkingswijze van emissierechten? (Hoofdstuk 4)
4. Wat zijn de voor- en nadelen van diversiteit in de verwerking van emissierechten?

De doelstelling van deze scriptie is tweeledig. Allereerst wordt een overzicht gegeven van de complicaties in de externe verslaggeving van emissierechten onder IFRS.

Hiermee draagt dit literatuuronderzoek bij aan een beter begrip van zowel de mogelijkheden als de beperkingen van het IFRS-raamwerk op dit gebied.

Daarnaast worden opvattingen over een alternatieve verwerkingswijze vanuit verschillende perspectieven belicht. Dit kan bedrijven ondersteunen bij het nemen van beslissingen omtrent de verslaggeving van emissierechten in afwezigheid van uniforme regelgeving.

Meer informatie omtrent de verwerking van emissierechten is niet alleen relevant voor het bedrijfsleven maar ook voor de maatschappij. Er zijn verschillende belanghebbenden (investeerders, aandeelhouders, overheidsinstanties, consumenten) die verwachten dat bedrijven zich gaan ontwikkelen in de richting van een duurzame bedrijfsuitoefening. Het is interessant om te onderzoeken in hoeverre de verslaggevingsstandaarden ondersteuning bieden voor deze ontwikkeling. Deze scriptie draagt daarmee bij aan het toenemende maatschappelijk debat over duurzaamheid en het klimaat. Deze scriptie vormt een aanvulling op bestaande literatuur door de verwerking van emissierechten te bekijken vanuit zowel een theoretisch als een meer praktisch perspectief. Hiermee wordt een volledig overzicht gegeven van het effect van de verschillende verwerkingwijzen.

Structuur

Om te beginnen zal hoofdstuk 2 een uitvoerig overzicht geven van de context waarin deze literatuurstudie geplaatst moet worden. Deze context bestaat uit de introductie van emissiehandel, meer specifiek het Europese handelssysteem in emissierechten. Vervolgens zal in hoofdstuk 3 de voorgestelde verwerkingwijze van emissierechten binnen IFRS besproken worden, die vastgelegd is in IFRIC 3. Daarnaast zal onderzocht worden waarom de IASB slechts zes maanden na publicatie besloot IFRIC 3 in te trekken. De daaropvolgende hoofdstukken zullen gaan over opvattingen die bestaan over een alternatieve verwerkingwijze van emissierechten. Hoofdstuk 4 zal de opvattingen van nationale autoriteiten op het gebied van de externe verslaggeving behandelen. Hoofdstuk 5 gaat in op de diversiteit aan verwerkingwijzen vanuit een meer praktisch perspectief. In hoofdstuk 6 zal afgesloten worden met een conclusie.

Hoofdstuk 2: European Union Emissions Trading Scheme (EU ETS)

Voordat we kunnen kijken naar de complicaties in de externe verslaggeving van emissierechten is het belangrijk om te begrijpen hoe het Europese emissiehandelssysteem in elkaar zit. Ten eerste wordt daarom in onderdeel 2.1 gekeken naar emissiehandel in het algemeen en de economische gedachte erachter. Vervolgens wordt in onderdeel 2.2 een uiteenzetting gegeven van de specifieke kenmerken van het emissiehandelssysteem in de Europese Unie. Omdat deze scriptie zich beperkt tot de externe verslaggeving in Europa zal in onderdeel 2.3 een kort overzicht gegeven worden van het IFRS-raamwerk. Onderdeel 2.4 geeft een samenvatting van dit hoofdstuk.

2.1 Emissiehandel in het algemeen

Broeikasgassen zijn gassen die bijdragen aan het broeikaseffect: het verhogen en in stand houden van de temperatuur van de aarde. Er zijn verschillende soorten broeikasgassen waarvan koolstofdioxide (CO₂) de grootste bijdrage levert aan de opwarming van de aarde. De uitstoot/emissie van CO₂ vindt onder andere plaats bij het verbranden van fossiele brandstoffen zoals aardolie, steenkolen en aardgas (Milieu Centraal, n.d.). De introductie van emissierechten zorgt ervoor dat bedrijven moeten gaan betalen voor de uitstoot van deze vervuilende stoffen. Hierdoor wordt de emissie van broeikasgassen gecontroleerd door nationale overheden binnen de Europese Unie (Nederlandse Emissieautoriteit, n.d.).

De economische theorie die ten grondslag ligt aan de oprichting van het handelssysteem in emissierechten is de theorie van externaliteiten. Externaliteiten zijn onbedoelde neveneffecten die optreden als gevolg van een economische activiteit. Kenmerkend voor externaliteiten is dat de partij die deze effecten veroorzaakt meestal niet opdraait voor de kosten (Brue & Grant, 2013). Het werk van Pigou (1920) vormt de leidraad voor het economisch denken over externaliteiten. In zijn theorie stelt hij dat negatieve externaliteiten verholpen kunnen worden door de kosten te internaliseren bij de veroorzaker. Wanneer de veroorzaker ook moet opdraaien voor de kosten zal hij zijn economische activiteit aanpassen naar een efficiënt niveau.

De uitstoot van broeikasgassen kan gezien worden als een negatieve externaliteit. Dit effect wordt onder andere veroorzaakt tijdens het productieproces van bedrijven. Producieren is de primaire economische activiteit. Een negatief bijkomend effect daarvan is de uitstoot van vervuilende broeikasgassen die gepaard gaat met deze productie. Bedrijven betalen echter geen kosten voor deze vervuiling. In dit geval kan de maatschappij gezien worden als de externe partij die opdraait voor de kosten van de uitstoot van broeikasgassen in de vorm van de opwarming van de aarde. Het doel van het EU ETS is om een financiële prikkel te geven aan bedrijven om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en te investeren in meer duurzame technologieën (European Commission, 2016). Dit zal op de lange termijn leiden tot een verschuiving naar een meer duurzame economie (Convery, 2009).

Er zijn twee soorten beleidsinstrumenten waarmee de overheid de kosten van negatieve externaliteiten kan internaliseren: een prijsinstrument of een marktinstrument. Bij gebruik van een prijsinstrument wordt een prijs opgelegd aan de vervuilers en is de bijbehorende hoeveelheid vervuiling variabel. Het beleidsinstrument dat echter ten grondslag ligt aan het EU ETS is een marktinstrument. Hierbij wordt niet de prijs maar de hoeveelheid vervuiling vastgesteld (Hood, 2010). Dit doet de Europese Unie door een maximum te stellen aan de totale CO₂-uitstoot. Deze totale uitstoot wordt vervolgens geconverteerd naar het aantal beschikbare emissierechten, waarbij één emissierecht gelijk staat aan de uitstoot van één ton (1000 kg) CO₂. Bedrijven moeten nu betalen voor de uitstoot van CO₂ door het corresponderende aantal emissierechten in te leveren. Doordat bedrijven onderling vrij kunnen handelen in emissierechten ontstaat er een markt waarop de prijs wordt bepaald door vraag en aanbod (European Commission, 2016). Door introductie van emissierechten moeten bedrijven in feite betalen voor de vervuiling die zij veroorzaken. Hiermee worden de negatieve externe effecten van de uitstoot van broeikasgassen geïnternaliseerd bij bedrijven.

2.2 Emissiehandel in Europa: het EU ETS

De juridische basis van het Europese emissiehandelssysteem ligt in het Kyoto Protocol: een internationaal bindend verdrag dat tijdens een conferentie in Kyoto in 1997 tot stand kwam. In dit verdrag worden een aantal doelstellingen opgelegd om de uitstoot van broeikasgassen aanzienlijk te verminderen ten opzichte van 1990. Het EU ETS is een handelssysteem dat is ontworpen door de Europese Unie om de doelstellingen in het Kyoto Protocol te kunnen behalen (Viguié, Babiker, & Reilly, 2003). Het EU ETS is vastgelegd in een Europese richtlijn en moet door de lidstaten geïmplementeerd worden in de nationale wet- en regelgeving. Deze wet- en regelgeving is in werking getreden op 1 januari 2005 (Raad voor de Jaarverslaggeving, 2006). De initiële doelstelling voor de Europese Unie in het Kyoto Protocol was om de uitstoot van broeikasgassen in de eerste periode (2008-2012) met 8% te verminderen ten opzichte van 1990. De Europese Commissie rapporteert dat de daadwerkelijke reductie in deze periode gemiddeld 12,2% bedroeg, waarmee de eerste doelstelling ruimschoots is behaald. Voor de tweede periode (2013 tot 2020) is het doel om de uitstoot verder te reduceren met 20% ten opzichte van 1990. (European Commission, 2013).

Het Europese handelssysteem richt zich voornamelijk op de uitstoot van koolstofdioxide (CO₂), maar ook lachgas (N₂O) en perfluorkoolstof (PFC) behoren tot het EU ETS. Deze stoffen kunnen namelijk met relatief grote nauwkeurigheid gemeten, gerapporteerd en geverifieerd worden. Deelname aan EU ETS is verplicht voor grote industriële bedrijven met een energie-intensief productieproces. Dit zijn bijvoorbeeld bedrijven die elektriciteit opwekken, metalen produceren of chemische producten ontwikkelen. In sommige sectoren hoeven alleen bedrijven vanaf een bepaalde productieomvang deel te nemen aan het EU ETS (European Commission, 2016).

Het handelssysteem in emissierechten werkt volgens het *cap and trade*-beginsel. Zoals vermeld in onderdeel 2.1 is het een marktinstrument waarmee de Europese Unie een maximum stelt aan de totale uitstoot van broeikasgassen binnen een bepaalde tijdsperiode. Dit maximum wordt de *cap* genoemd en is bepalend voor het aantal emissierechten dat zal worden uitgegeven en daarmee in omloop komt op de markt. Onder deze *cap* kan er vrij gehandeld worden in emissierechten.

Door het plafond elk jaar geleidelijk te laten dalen, neemt ook de uitstoot van CO₂ in de Europese Unie af (Nederlandse Emissieautoriteit, n.d.). Emissierechten kunnen slechts eenmaal gebruikt worden om te betalen voor de uitstoot van een ton CO₂ (of het equivalent aan uitstoot van N₂O of PFC). Een deel van de emissierechten wordt gratis door de overheid verstrekt aan bedrijven. Deze vrije allocatie vindt plaats op basis van een evaluatie van de benchmark voor de uitstoot van broeikasgassen. Deze benchmark wordt opgesteld door de Europese Unie in samenwerking met organisaties uit de betreffende industrie. Bedrijven die voldoen aan de benchmark kregen in de eerste fase van het EU ETS (2005-2007) 80% van hun emissierechten gratis toegewezen door de overheid. Wanneer bedrijven niet voldoen aan de benchmark is dit percentage significant lager. Op deze manier wordt er een financiële prikkel gegeven aan bedrijven om aan de benchmark te voldoen. (European Commission, 2016).

Wanneer de uitstoot meer bedraagt dan het aantal gratis toegewezen emissierechten moet een bedrijf extra emissierechten kopen op de markt. Wanneer een bedrijf echter minder CO₂ uitstoot dan het aantal toegewezen emissierechten kan zij haar overige emissierechten verkopen. Daarnaast mag een bedrijf binnen een bepaalde fase een tekort aan emissierechten in het ene jaar aanvullen met een eventueel overschot aan emissierechten uit een ander jaar (Nederlandse Emissieautoriteit, n.d.). Momenteel zitten we in de derde fase van het EU ETS (2013-2020). In tegenstelling tot de eerste fase worden nu bijna alle emissierechten verhandeld op de markt in plaats van dat zij gratis worden toegewezen.

Bedrijven moeten voor elk kalenderjaar de daadwerkelijke uitstoot vaststellen en deze laten verifiëren door een daartoe bevoegde instantie. Deze informatie moet vervolgens gerapporteerd worden aan de Europese Unie. Alle informatie omtrent de uitstoot en het aantal beschikbare emissierechten wordt nauwkeurig per bedrijf bijgehouden in een elektronisch register. Elk jaar op 30 april moeten emissierechten ingeleverd worden ter hoogte van de uitstoot van het vorige kalenderjaar. Wanneer een bedrijf niet genoeg emissierechten inlevert, wordt zij gedwongen de benodigde emissierechten alsnog bij te kopen. Daarnaast wordt het bedrijf op een openbare zwarte lijst geplaatst en wordt er per ton aan overtollige uitstoot een boete opgelegd (European Commission, 2016).

2.3 EU ETS en de impact op IFRS

De introductie van emissierechten die vrij verhandeld kunnen worden op de markt geeft een prijs aan de uitstoot van broeikasgassen. Deze prijs wordt bepaald door vraag en aanbod. Waar het voorheen niets kostte om vervuilende broeikasgassen uit te stoten, wordt dit plotseling een kostenpost voor bedrijven (Nederlandse Emissieautoriteit, n.d.). De uitstoot van broeikasgassen leidt ertoe dat een bedrijf verplicht is om emissierechten in haar bezit te hebben. Vanuit een boekhoudkundig oogpunt vormen emissierechten hiermee een nieuw soort activa. Tegelijkertijd ontstaat er een verplichting om de emissierechten weer in te leveren. Dit zorgt boekhoudkundig gezien voor een nieuw soort passiva. Introductie van het EU ETS heeft dus invloed op de financiële positie van bedrijven (Ratnatunga & Jones, 2012). Alhoewel in het begin van het EU ETS een groot gedeelte van de emissierechten gratis werd toegewezen, neemt dat aandeel steeds verder af. Veel bedrijven moeten vanaf fase 3 (2013-2020) de meeste (zo niet alle) emissierechten kopen op de markt. De invloed van deze transacties op de financiële positie neemt daardoor sterk toe. Dit versterkt de vraag naar relevante informatie omtrent de verwerking van deze transacties in de financiële jaarrekening (Giner, 2014).

Omdat deze scriptie zich beperkt tot het emissiehandelssysteem binnen de Europese Unie zal gekeken worden naar de regels voor externe verslaggeving die op Europese bedrijven van toepassing zijn. Sinds 1 januari 2005 zijn beursgenoteerde bedrijven in de Europese Unie verplicht de geconsolideerde jaarrekening te rapporteren volgens de International Financial Reporting Standards (IFRS). Dit is een set boekhoudkundige standaarden voor de jaarverslaggeving van bedrijven, voorheen aangeduid als IAS. Het IFRS-raamwerk is opgesteld door de *International Accounting Standards Board* (IASB), het regelgevende orgaan van de IFRS Foundation (Kieso, Warfield, & Weylandt, 2011). Een ander belangrijk orgaan is het *International Financial Reporting Standards Interpretations Committee* (IFRIC). Dit orgaan publiceert interpretaties van het IFRS-raamwerk, vaak ten aanzien van lastige vraagstukken waar een verscheidenheid aan toepassingen van de standaarden plaatsvindt. Deze interpretaties worden aangeduid als IFRIC interpretaties (voorheen aangeduid als SIC interpretaties). Het huidige IFRS-raamwerk bevat dus IFRS en IAS standaarden en IFRIC en SIC interpretaties.

In principe is de IFRS Foundation een zelfstandige, privaatrechtelijke organisatie. Toch kan de Europese Unie ingrijpen indien IFRS zich in een richting gaat ontwikkeling die onwenselijk wordt geacht voor het Europees openbaar belang. Voordat standaarden en interpretaties mogen worden uitgevaardigd, moeten zij namelijk eerst goedgekeurd worden door de Europese Unie. Deze goedkeuringsprocedure wordt ook wel aangeduid als het *endorsement mechanism*. Hierbij vindt er goedkeuring en advisering plaats bij verschillende Europese organen. Het Europees Parlement heeft een vetorecht, maar uiteindelijk beslist de Europese Commissie of de standaard of interpretatie wettelijk van kracht wordt in de Europese Unie (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

Het doel van de jaarrekening onder IFRS is “*het verschaffen van financiële informatie die nuttig is voor het nemen van economische beslissingen van haar primaire gebruikers*” (EY Directoraat Vaktechniek, 2016, p.140). Tot deze primaire gebruikersgroep behoren grofweg de huidige en potentiële beleggers en investeerders. IFRS kent twee fundamentele kenmerken om deze doelstelling te behalen: een getrouwe weergave en relevantie. Een getrouwe weergave houdt in dat de informatie in de jaarrekening een juiste weerspiegeling is van de realiteit en geen onjuistheden of vooroordelen bevat. Er kan alleen sprake zijn van een getrouwe weergave wanneer gebeurtenissen worden weergegeven op basis van hun economische realiteit en niet slechts op basis van hun juridische vorm. Dit wordt ook wel aangeduid als het *substance-over-form* beginsel. Relevantie betekent dat informatie slechts wordt opgenomen in de financiële jaarrekening wanneer zij bruikbaar is bij het maken van economische beslissingen. Dit betekent dat deze informatie van invloed is op de uiteindelijke beslissingen van de primaire gebruikersgroep van de jaarrekening. Overige kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening zijn vergelijkbaarheid, verifieerbaarheid, tijdigheid en begrijpelijkheid.

Niet in alle gevallen kan voldaan worden aan elk van de bovengenoemde kwalitatieve kenmerken. In dat geval moeten de kenmerken tegen elkaar afgewogen worden in termen van nut en kosten. Het nut van de informatie moet opwegen tegen de kosten van vervaardiging van zulke informatie. De IASB geeft wel aan dat een jaarrekening altijd moet voldoen aan de fundamentele kenmerken van relevantie en

een getrouwe weergave. De overige kwalitatieve kenmerken kunnen geen voorrang verkrijgen boven deze fundamentele kenmerken.

Wanneer relevante informatie omtrent de verwerking van emissierechten op een juiste manier geïnterpreteerd wordt binnen het IFRS-raamwerk zal dit gewoonlijk leiden tot een getrouwe weergave. Daarmee wordt voldaan aan het doel van de jaarrekening (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Bovendien zal IFRS als internationaal erkend raamwerk bij kunnen dragen aan de geloofwaardigheid van het rapporteren van informatie met betrekking tot het milieu. Deze informatie kan dan beter vergeleken worden, zowel binnen een bedrijf als tussen verschillende bedrijven (Firoz, 2010). Het is dan ook de taak van de IASB om heldere en duidelijke richtlijnen te verstrekken over de waardering van emissierechten en de bijbehorende verplichtingen. Hiermee ondersteunen zij de implementatie van het EU ETS (Haupt & Ismer, 2013).

2.4 Samenvatting

Introductie van het EU ETS zorgt ervoor dat bedrijven moeten betalen voor de uitstoot van broeikasgassen. Dit geeft hen een financiële prikkel om te investeren in duurzaamheid en de uitstoot van broeikasgassen te beperken. Emissierechten zorgen voor een nieuw soort kosten alsmede de creatie van een bezitting en een verplichting. Deze informatie moet verwerkt worden in de externe verslaggeving van Europese bedrijven. Het is de taak van de IASB om informatie te verstrekken rondom de externe verslaggeving van deze informatie.

Hoofdstuk 3: IFRIC 3

Zoals in het vorige hoofdstuk kort werd aangegeven, creëert de handel in emissierechten nieuwe kosten, bezittingen en verplichtingen voor bedrijven. In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de manier waarop deze verwerkt moeten worden binnen het IFRS-raamwerk. Ten eerste zal onderdeel 3.1 een overzicht geven van de voorgestelde verwerkingswijze binnen IFRS, die vastgelegd is in de interpretatie IFRIC 3. Daarna worden in onderdeel 3.2 de voornaamste kritieken op deze verwerkingswijze weergegeven. Onderdeel 3.3 bespreekt de huidige status van het project van de IASB rondom de verwerkingswijze van emissierechten. Onderdeel 3.4 geeft een samenvatting van dit hoofdstuk.

3.1 De verwerkingswijze onder IFRS: IFRIC 3

Om te begrijpen hoe de emissiehandel verwerkt moet worden, is het van belang om de verschillende aspecten vanuit het perspectief van de externe verslaggeving te bekijken. Het gaat hierbij vooral om de aard en de bijbehorende waarderingsgrondslag van bepaalde posten op de balans (Haupt & Ismer, 2013). Zoals we in dit hoofdstuk zullen zien, hebben de financiële gevolgen van het emissiehandelssysteem vooral betrekking op de balansposten en de winst-en-verliesrekening. Vanwege de gespecialiseerde aard van het onderwerp riep de IASB de hulp in van de IFRIC. Zij ontwikkelde een verwerkingswijze voor de emissiehandel door middel van het toepassen van bestaande standaarden (Cook, 2009). Deze verwerkingswijze is vastgelegd in een interpretatierichtlijn genaamd IFRIC 3 *Emission Rights*. De IASB publiceerde deze interpretatie in december 2004, vlak voor de start van het EU ETS. Het EU ETS bestaat volgens IFRIC 3 uit drie relevante aspecten die afzonderlijk moeten worden verantwoord: de emissierechten, de overheidssubsidie en een verplichting (Haupt & Ismer, 2013).

Verwerking van de emissierechten: IAS 38 Immateriële Vaste Activa

IFRIC 3 classificeert de emissierechten als een immaterieel vast actief. Deze classificatie volgt uit de toepassing van de voorwaarden die IFRS stelt aan het bestaan van een immaterieel vast actief. Een actief wordt gedefinieerd als “*een middel, voortgekomen uit gebeurtenissen uit het verleden,*

waarover de rechtspersoon de beschikkingsmacht heeft en waarvan naar verwachting de toekomstige economische voordelen aan de rechtspersoon zullen toevloeien” (EY Directoraat Vaktechniek, 2016, p.211).

Emissierechten vloeien voort uit aankoop of schenking via de overheid. De beschikkingsmacht is juridische afdwingbaar: de rechten worden bij de EU immers geregistreerd op naam van het bedrijf. De economische voordelen uiten zich wanneer de emissierechten worden verkocht op de markt of wanneer zij worden gebruikt ter afwikkeling van de verplichting. Hierbij dragen emissierechten direct of indirect bij aan de stroom van geldmiddelen naar de onderneming. Emissierechten voldoen dus aan de definitie van een actief. Het maakt hierbij overigens niet uit of er kosten zijn verbonden aan de verkrijging. Het IFRIC stelt dan ook dat zowel de emissierechten die gratis zijn verstrekt door de overheid als de bijgekochte emissierechten voldoen aan de definitie van een actief (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

Vervolgens moet de aard van het actief bepaald worden. Dit is onder andere bepalend voor de waardingsgrondslag die gebruikt zal worden. IFRIC 3 stelt dat emissierechten immateriële vast activa zijn. IFRS definieert immaterieel als *“identificeerbaar, van niet-monetaire aard en zonder fysiek gedaante”* (EY Directoraat Vaktechniek, 2016, p.211). Een fysieke gedaante onderscheidt een materieel actief van een immaterieel actief. Emissierechten zijn op basis van een verkooptransactie identificeerbaar, maar zij hebben geen tastbare verschijningsvorm. Zij zijn daarom immaterieel van aard. Een monetaire aard vormt in essentie het onderscheid tussen een financieel instrument en een immaterieel vast actief. In IFRIC 3 worden emissierechten aangemerkt als niet-monetair van aard. Emissierechten vallen daarmee in de categorie immateriële vaste activa (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

Voor de waardering van emissierechten komen we uit bij IAS 38 (Immateriële Vaste Activa). IFRS maakt een onderscheid tussen de initiële waardering en de vervolgwaaardering van immateriële vaste activa. De initiële waardering dient altijd plaats te vinden tegen de kostprijs, zijnde de verkrijgingsprijs van de emissierechten. In het geval waarin de emissierechten gratis worden verstrekt door de overheid is de kostprijs nihil (EY, 2009).

Vervolgens heeft een bedrijf de keuze tussen twee waarderingssystemen. Bij het eerste model blijven de emissierechten gewaardeerd tegen de kostprijs (kostprijsmodel). Bij het tweede model worden emissierechten bijgehouden tegen reële waarde (reële waarde-model). Bij toepassing van dit model wordt de initiële waardering periodiek herzien en eventueel aangepast naar de huidige reële waarde. Het reële waarde-model is alleen toepasbaar indien er een liquide markt bestaat voor het actief. Emissierechten zijn een van de weinige immateriële activa die voldoen aan deze voorwaarde. Overigens wordt binnen IFRS geen voorkeur uitgesproken voor de toepassing van een van de twee modellen (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

Verwerking van een overheidssubsidie: IAS 20

Wanneer de emissierechten gratis worden verkregen via de overheid is de kostprijs voor het bedrijf nihil. Het verschil tussen de reële waarde en de kostprijs kan gezien worden als een korting en moet volgens IFRIC 3 daarom aangemerkt worden als overheidssubsidie. Overheidssubsidies worden geregeld in IAS 20 (Overheidssubsidies). De subsidie wordt gezien als een vooruitontvangen bedrag en opgenomen als overlopend passief. Volgens IFRS moeten subsidies op systematische wijze worden afgebouwd en in de winst-en-verliesrekening worden toegerekend aan de gerelateerde kosten (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

Verwerking van de verplichting: IAS 37

Het derde en laatste aspect is de verplichting om aan het eind van het jaar emissierechten in te leveren ter hoogte van de CO₂-uitstoot. Deze verplichting valt onder de definitie die de IFRS geeft aan een passief: *“bestaande verplichtingen van de onderneming die voortvloeien uit gebeurtenissen in het verleden, waarvan de afwikkeling naar verwachting resulteert in een uitstroom uit de onderneming van middelen die economische voordelen in zich bergen”* (EY Directoraat Vaktechniek, 2016, p.160). De verplichting ontstaat door gebeurtenissen uit het verleden, namelijk de uitstoot van broeikasgassen. Afwikkeling van de verplichting vindt plaats wanneer de emissierechten worden overgedragen. Dit leidt tot een uitstroom van immateriële activa (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Een belangrijke vraag is niet *of* maar *wanneer* er een verplichting ontstaat. Met betrekking tot de timing van het ontstaan van een verplichting zijn twee methoden mogelijk.

De eerste methode gaat er vanuit dat een verplichting ontstaat op het moment van allocatie van emissierechten. Immers, het verkrijgen van emissierechten aan het begin van de periode heeft als doel om deze aan het eind van de periode weer in te leveren om zo de CO₂-uitstoot te compenseren. De tweede methode stelt dat er wettelijk gezien geen verplichting ontstaat tot het moment dat een bedrijf daadwerkelijk CO₂ gaat uitstoten (Haupt & Ismer, 2013). Deze laatste methode wordt gevolgd in IFRIC 3. De verplichting wordt dus gedurende het jaar opgebouwd, gelijkmatig met de uitstoot van broeikasgassen (EY, 2009).

De verplichting onder het EU ETS wordt gekwalificeerd als een voorziening. Een voorziening onderscheidt zich van andere passiva doordat de omvang of het moment van afwikkeling van de verplichting onzeker is. In het geval van het EU ETS is de omvang onzeker en afhankelijk van de uitstoot.

De waardering van voorzieningen is geregeld in IAS 37 (Voorzieningen). Deze standaard zegt dat er een schatting gemaakt dient te worden van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting aan het eind van de periode af te wikkelen. In het EU ETS is dit de reële waarde van de emissierechten die nodig zijn voor de uitstoot van dat jaar (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

3.2 Kritiek op IFRIC 3

Al snel kwam er veel kritiek op IFRIC 3. Alhoewel het in theorie een juiste interpretatie was van de IFRS standaarden, zorgde toepassing in de praktijk voor een aantal *accounting mismatches* tussen de activa en passiva. Dit resulteerde in een vertekende en ongunstige weergave van de werkelijkheid in de financiële overzichten (EY, 2009). Deze opmerkingen moet zeer serieus genomen worden omdat het geven van een getrouw beeld behoort tot de fundamentele kenmerken van IFRS. De kritiek kwam voornamelijk van de *European Financial Reporting Advisory Group* (EFRAG), een organisatie die nauw betrokken is bij het goedkeuringsproces van nieuwe standaarden en interpretaties in de Europese Unie (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). De EFRAG bestaat uit Europese stakeholders en nationale organisaties die kennis hebben van de ontwikkeling van IFRS en het effect daarvan op de Europese markt (EFRAG, n.d.)

De EFRAG benadrukt de ernst van de mismatches door te stellen dat er in het EU ETS een economische afhankelijkheid bestaat tussen de activa en passiva.

Een bedrijf bezit emissierechten met als enige doel het afwikkelen van de verplichting voor de uitstoot van broeikasgassen. Emissierechten zijn bovendien het enige middel waarmee deze verplichting afgewikkeld kan worden.

Omdat de activa en passiva zo nauw met elkaar verbonden zijn, leiden mismatches tot een onjuiste weergave van de economische realiteit. Daarnaast is het EFRAG van mening dat het bestaan van uniforme regelgeving op dit gebied niet opweegt tegen de nadelen die de eventuele mismatches met zich meebrengen (EFRAG, 2005). Het EFRAG heeft de IASB om deze redenen geadviseerd IFRIC 3 in te trekken. In juni 2005, slechts zes maanden na publicatie, heeft de IASB hier gehoor aan gegeven (Deloitte, n.d.). Overigens zijn bedrijven na de intrekking nog steeds vrij om de verwerkingswijze van IFRIC 3 toe te passen. In de praktijk gebeurt dit nauwelijks, mede door de ongewenste effecten die deze verwerkingswijze met zich meebrengt (Gallego-Alvarez, Martínez-Ferreri, & Cuadrado-Ballesteros, 2016). In het algemeen komt de kritiek erop neer dat toepassing van IFRIC 3 leidt tot drie verschillende mismatches tussen de activa en de passiva: een mismatch in de waarderingsgrondslag, een mismatch bij waardeveranderingen en een timing mismatch (EY, 2009).

Mismatch in de waarderingsgrondslag

Om te beginnen ontstaat er een mismatch tussen de waardering van de activa en passiva. De passiva-post is de voorziening die opgebouwd wordt om aan het eind van de periode de benodigde emissierechten in te kunnen leveren. Bij toepassing van IAS 37 wordt deze verplichting gewaardeerd tegen de reële waarde van de in te leveren emissierechten. Echter, aan de activazijde worden de emissierechten initieel gewaardeerd tegen kostprijs. Ook voor de vervolgwaardering is het mogelijk om de kostprijs als waarderingsgrondslag te gebruiken. De mismatch ontstaat wanneer de emissierechten gewaardeerd worden tegen kostprijs en de verplichting tegen reële waarde. Op het moment van aankoop van de emissierechten staat de kostprijs gelijk aan de reële waarde en is er geen probleem. Er ontstaat echter wel een probleem wanneer de reële waarde van emissierechten gedurende het jaar verandert. De voorziening zal moeten aangepast worden aan deze reële waarde, waarbij het verschil verwerkt wordt in de winst-en-verliesrekening.

De emissierechten blijven echter tegen kostprijs op de balans staan (EY, 2009). Volgens het EFRAG leidt dit tot een kunstmatig verschil in de waardering van activa en passiva. Dit geeft een onjuiste weerspiegeling van de economische realiteit. Deze mismatch is vooral van belang voor bedrijven die de emissierechten puur gebruiken voor afwikkeling van de verplichting en deze niet verhandelen op de markt (EFRAG, 2005).

Mismatch bij waardeveranderingen

Ook wanneer de emissierechten en de verplichting beiden worden opgenomen tegen reële waarde kan er toch een mismatch ontstaan wanneer er een waardeverandering plaatsvindt. De reden hiervoor is dat winsten en verliezen die voortvloeien uit de herwaardering van immateriële activa anders verwerkt worden dan wanneer deze voortvloeien uit de herwaardering van de verplichting (EY, 2009). Wanneer de reële waarde van de verplichting verandert, moeten winsten en verliezen als gevolg van deze waardeverandering volgens IAS 37 ten laste gebracht worden van de winst- en verliesrekening. Dit is anders bij de verwerking van herwaarderingsverschillen die voortvloeien uit een verandering in de reële waarde van immateriële vaste activa. Deze worden namelijk verwerkt in het eigen vermogen. Dit betekent dat de herwaardering van de emissierechten die een bedrijf in haar bezit heeft niet saldeert tegen de herwaardering van de verplichting die dient te worden afgewikkeld met deze emissierechten (EFRAG, 2005).

Timing mismatch

Ten slotte is er een timing mismatch tussen de emissierechten en de verplichting. De emissierechten worden verantwoord wanneer een bedrijf deze in haar bezit krijgt, meestal aan het begin van het jaar. De verplichting wordt daarentegen systematisch over het jaar opgebouwd, gelijkmatig met de uitstoot van broeikasgassen (EY, 2009). Aan het eind van het jaar ontstaat een mismatch wanneer eventuele overschotten aan emissierechten worden overgedragen naar een volgend jaar. De verplichting wordt namelijk altijd aan het einde van het jaar afgewikkeld, wanneer de daadwerkelijke uitstoot bekend is en de emissierechten worden ingeleverd. Het EFRAG stelt in haar advies de vraag of het in overeenstemming met IFRS zou zijn om een overschot aan emissierechten in een bepaald jaar te verwerken als resultaat in de winst-en-verliesrekening (EFRAG, 2005).

3.3 Verwerking van emissierechten na intrekking van IFRIC 3

Sinds het intrekken van IFRIC 3 kent IFRS geen specifieke regelgeving voor de verwerking van emissierechten in de financiële jaarrekening (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Door het ontbreken van een duidelijke verwerkingswijze zijn er in de praktijk de afgelopen jaren verschillende opvattingen ontstaan. Naast dat dit verwarrend kan zijn bij het opstellen van de jaarrekening, brengt dit ook nadelen met zich mee voor de gebruikers van de jaarrekening. Het gebruik van verschillende methoden tast bijvoorbeeld de vergelijkbaarheid van de jaarrekening aan. Dit maakt het voor de stakeholders lastig om bedrijven te vergelijken bij het maken van economische beslissingen (EY, 2009). Dit wordt bevestigd in het empirisch onderzoek van Gallego-Alvarez, Martínez-Ferrero en Caudrado-Ballesteros (2016), die de verwerkingswijze van emissierechten bij 119 internationale bedrijven observeren. De resultaten wijzen uit dat er een grote diversiteit bestaat die ten koste gaat van de vergelijkbaarheid van de jaarrekening. Verschillende waarderingmethoden kunnen immers leiden tot relevante verschillen in de financiële stukken. Dit zijn overwegingen die de stakeholders mee moeten nemen bij het maken van economische beslissingen op basis van deze stukken.

De IASB heeft het ontwikkelen van richtlijnen op het gebied van emissiehandel vanaf 2007 hoog op de agenda staan. Ten tijde van het uitbrengen van IFRIC 3 waren zowel het IFRIC als de IASB in de veronderstelling dat er een grote urgentie was voor het uitvaardigen van regelgeving omtrent de verwerking van emissierechten. Het EU ETS trad immers met ingang van 1 januari 2005 in werking. Na het intrekken van IFRIC 3 in juni 2005 besloot de IASB meer tijd te nemen om de kwestie te onderzoeken. In 2007 begonnen zij met het onderzoeksproject “*Emission trading schemes*”. Er wordt niet verwacht dat de uitkomst van dit project zal leiden tot nieuwe standaarden of interpretaties. In plaats daarvan zal de focus liggen op de herziening van huidige standaarden. De IASB hoopt dat er daardoor minder mismatches zullen ontstaan bij de verwerking van emissierechten.

Afhankelijk van de classificatie van emissierechten als immaterieel actief of als financieel instrument zullen IAS 38 (Immateriële Activa) of IAS 39 (Financiële instrumenten) nader worden bestudeerd.

Daarnaast wordt IAS 20 (Overheidssubsidies) herzien voor zover het gaat om de gratis verstrekking van emissierechten en gelijksoortige activa.

In januari 2015 besloot de IASB de omvang van het project te vergroten en de naam te veranderen naar “*Pollutant Pricing Mechanisms*”. Onder dit project vallen naast het Europese EU ETS nu ook andere handelssystemen die gebruik maken van gelijksoortige rechten om de uitstoot van broeikasgassen te beperken (Deloitte, n.d.).

Indien standaarden of interpretaties voor een specifieke situatie ontbreken, stelt IFRS dat het bestuur zelf een verwerkingswijze mag kiezen. Hoe het bestuur deze keuze moet maken is vastgelegd in IAS 8. Zij moeten bijvoorbeeld beoordelen of de gekozen verwerkingswijze leidt tot relevante en betrouwbare informatie (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Het ligt dus niet voor de hand om de verwerkingswijze van IFRIC 3 te blijven toepassen omdat hier is aangetoond dat dit in de praktijk niet leidt tot een getrouw beeld (EY, 2009). Bij het kiezen van een verwerkingswijze mogen ook opvattingen van andere autoriteiten op het gebied van de externe verslaggeving in beschouwing genomen worden (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). De opvattingen van enkele van deze autoriteiten worden behandeld in hoofdstuk 4.

3.4 Samenvatting

In december 2004 publiceerde de IASB haar verwerkingswijze in de interpretatie IFRIC 3. Alhoewel deze interpretatie in theorie een juiste toepassing was van bestaande standaarden, zorgde toepassing in de praktijk voor een drietal mismatches tussen de activa en passiva. De sterke samenhang tussen activa en passiva in het EU ETS zorgen ervoor dat deze mismatches leiden tot een onjuiste weergave van de economische realiteit. IFRIC 3 draagt daarmee niet bij aan een getrouw beeld in de jaarrekening, een van de fundamentele kenmerken van IFRS. Door de vele kritiek is IFRIC 3 zes maanden na publicatie weer ingetrokken. Daarmee is er tot op heden geen regelgeving voor de externe verslaggeving van emissierechten. In de praktijk zijn er in de afgelopen jaren verschillende opvattingen ontstaan over de juiste verwerkingswijze. Deze diversiteit gaat ten koste van de vergelijkbaarheid van de jaarrekening.

Hoofdstuk 4: Opvattingen van nationale autoriteiten

In de afwezigheid van internationale regelgeving zijn er verschillende opvattingen ontstaan over een correcte verwerkingswijze van emissierechten. Hierbij nemen voornamelijk nationale autoriteiten op het gebied van de externe verslaggeving het voortouw (Lovell H. , 2014). Onderdeel 4.1 zal ingaan op het advies van de Raad voor de Jaarverslaggeving in Nederland. Onderdeel 4.2 bespreekt een opvallende alternatieve verwerkingsmethode die wordt voorgesteld door de Franse autoriteit voor de jaarverslaggeving. Onderdeel 4.3 geeft een samenvatting van dit hoofdstuk.

4.1 Nederland: de Raad voor de Jaarverslaggeving

Bij afwezigheid van IFRS-regelgeving hebben andere autoriteiten inspraak op de verwerking van emissierechten in de financiële verslaggeving (EY, 2009). Er wordt hierbij niet specifiek aangegeven welke autoriteiten inspraak hebben. IAS 8 stelt wel dat het belangrijk is dat het orgaan uitspraken doet die gebaseerd zijn op een raamwerk overeenkomstig of vergelijkbaar met IFRS (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Een Nederlandse autoriteit met betrekking tot de externe verslaggeving is de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ). Dit is een adviesorgaan dat zich bezig houdt met de verbetering van de kwaliteit van de externe verslaggeving van niet-beursgenoteerde ondernemingen in Nederland (RJ, n.d.). De RJ publiceert haar regelgeving in de vorm van Richtlijnen, die vergelijkbaar zijn met IFRS en IAS standaarden. Alhoewel de Richtlijnen worden opgesteld voor nationaal gebruik, worden ook internationale ontwikkelingen op het gebied van regelgeving binnen de financiële verslaggeving meegenomen bij de opstelling van deze Richtlijnen. Op veel gebieden komt de regelgeving van de RJ dan ook overeen met regelgeving vanuit IFRS. Het verschil is dat de RJ een meer *principles-based* karakter heeft terwijl IFRS bekend staat om haar *rules-based* karakter. Dit betekent dat IFRS in vergelijking met de RJ minder vrijheid kent in de keuze van grondslagen en dat afwijken van de standaarden vrijwel onmogelijk is (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). In zekere zin zijn de uitspraken van de RJ dus een ruimere opvatting van IFRS. De Raad voor de Jaarverslaggeving in Nederland is een betrouwbare autoriteit als het gaat om inspraak op de verwerking van emissierechten.

De verwerkingswijze die door de RJ wordt voorgesteld kan dus beschouwd worden als een redelijk alternatief voor IFRIC 3. In 2006 heeft de RJ in de vorm van een RJ-uiting uitspraak gedaan over de verwerking van emissierechten. Een RJ-uiting vormt geen nieuwe regelgeving, maar is een reactie op maatschappelijke vraagstukken met als doel om bestaande Richtlijnen te verduidelijken. De RJ-uitingen hebben dus geen zelfstandige betekenis (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). In de RJ-uiting omtrent emissierechten blijkt dat er verschillende verwerkingswijzen mogelijk zijn. Er wordt er geen specifieke methode voorgeschreven, wel wordt duidelijk aangegeven dat toepassing van IFRIC 3 doorgaans niet leidt tot aanvaardbare financiële verslaggeving. De RJ heeft in haar uiting daarom twee voorbeelden van alternatieve verwerkingsmethoden opgenomen: de bruto variant en de netto variant (Raad voor de Jaarverslaggeving, 2006). Deze varianten verschillen in de waarderingsgrondslag en in de behandeling van emissierechten die gratis verkregen via de overheid.

Bruto variant

De bruto variant is vergelijkbaar met de verwerking van emissierechten onder IFRIC 3. Emissierechten worden gewaardeerd tegen de reële waarde op het moment van verkrijging (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Onder de bruto variant worden alle emissierechten dus hetzelfde behandeld, ongeacht op welke manier een bedrijf deze in haar bezit heeft gekregen. De balans weerspiegelt de waarde van de emissierechten in het economische verkeer, ook wanneer zij niet gepaard gaan met daadwerkelijke aankoopkosten (Haupt & Ismer, 2013). Wanneer emissierechten gratis zijn verkregen via de overheid is de daadwerkelijke verkrijgingsprijs voor het bedrijf nihil. Het verschil tussen de boekwaarde en de daadwerkelijke verkrijgingsprijs wordt daarom aangemerkt als overheidssubsidie. Deze subsidie wordt als overlopend passief opgenomen op de balans. Vervolgens wordt de subsidie systematisch over het jaar erkend als inkomen.

Gelijkmatig met de uitstoot van broeikasgassen wordt gedurende het jaar een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt over het algemeen gewaardeerd tegen de boekwaarde van de beschikbare emissierechten die het bedrijf op de balans geactiveerd heeft. In enkele gevallen is de uitstoot zo hoog dat het bedrijf meer emissierechten nodig heeft om de voorziening af te wikkelen. Het gedeelte van de voorziening waarvoor extra emissierechten nodig zijn, wordt in dit geval gewaardeerd tegen de reële waarde van deze nog te verkrijgen emissierechten.

Netto variant

Naast de bruto variant schrijft de RJ ook de netto variant voor als een alternatieve methode voor de verwerking van emissierechten. In tegenstelling tot de bruto-variant is niet de reële waarde maar de daadwerkelijke verkrijgingsprijs de waarderingsgrondslag voor emissierechten. Dit betekent dat emissierechten die worden gekocht anders gewaardeerd worden dan emissierechten die gratis zijn verkregen via de overheid. Van deze laatste categorie is de daadwerkelijke verkrijgingsprijs nihil en dus wordt er geen actief gevormd voor deze emissierechten. Er is onder de netto variant dan ook geen sprake van een overheidssubsidie (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). De netto variant houdt rekening met het feit dat vrij verkregen emissierechten geen aankoopkosten met zich meebrengen. Deze methode past hiermee binnen de algemene verwerking van activa onder IFRS (Haupt & Ismer, 2013).

Ook onder de netto variant wordt gedurende het jaar een voorziening gevormd, gelijktijdig met de uitstoot van broeikasgassen. Het verschil met de bruto variant is dat er alleen een voorziening wordt gevormd voor zover de daadwerkelijke uitstoot meer is dan de uitstoot waarvoor gratis rechten zijn verkregen. De waarderingsgrondslag van deze voorziening is de reële waarde van de extra emissierechten die het bedrijf zal moeten kopen (EY Directoraat Vaktechniek, 2016). Concluderend kan, in tegenstelling tot onder IFRIC 3, bij elk van de twee verwerkingsmethoden van de RJ geen keuze gemaakt worden in de waarderingsgrondslag van de activa. Hierdoor neemt de mismatch in de waardering van de activa en passiva af. Deze mismatch wordt verder geminimaliseerd door de waardering van de voorziening te relateren aan de waarde van de emissierechten die nodig zijn om deze verplichting af te wikkelen.

De bruto en netto variant hebben per saldo hetzelfde effect op het resultaat. Bij de bruto variant wordt een voorziening gevormd voor de gehele uitstoot gedurende het jaar. De kosten voor deze voorziening worden in geheel ten laste gebracht van het resultaat. Tegelijkertijd is er een overheidssubsidie opgenomen ter hoogte van de emissierechten die gratis zijn verkregen. Deze subsidie wordt systematisch als inkomen erkend in het resultaat. Voor de gratis verkregen emissierechten vallen de kosten van de voorziening dus weg tegen het inkomen vanuit de overheidssubsidie.

Per saldo heeft alleen het gedeelte van de voorziening ten aanzien van de aangekochte emissierechten een effect op het resultaat.

Bij de netto variant wordt er geen voorziening opgenomen zolang de uitstoot lager is dan de gratis toegekende emissierechten. Wanneer duidelijk is dat de daadwerkelijke uitstoot hoger zal uitvallen, zullen er extra emissierechten nodig zijn. Er wordt een voorziening opgenomen ter hoogte van deze extra rechten en direct ten laste gebracht van het resultaat. Opnieuw hebben alleen de aangekochte emissierechten een effect op het resultaat.

De twee methoden zijn echter verschillend in de hoeveelheid informatie die zij met zich meebrengen. De bruto variant geeft de gebruiker van de jaarrekening meer informatie en transparantie. Deze krijgt met name meer inzicht in de reële waarde van de gratis ontvangen emissierechten. Bij de netto variant zijn deze emissierechten niet zichtbaar op de balans. Wat overblijft is slechts het netto effect van de aangekochte emissierechten (EY Directoraat Vaktechniek, 2016).

Zowel de bruto variant (*government grant approach*) als de netto variant (*net liability approach*) worden in de praktijk vaak toegepast door bedrijven als alternatieve verwerkingsmethode (Lovell, Sales de Aguiar, Bebbington, & Larrinaga-Gonzalez, 2010).

4.2 Frankrijk: L'Autorité des Normes Comptables

Nederland is niet het enige land waarin een nationale autoriteit op het gebied van de externe verslaggeving een eigen beleid ontwikkeld voor de verwerking van emissierechten. Ook in andere landen worden verwerkingswijzen gepubliceerd die kunnen dienen als alternatief voor verwerking binnen IFRS. Dit geeft bedrijven en accountants die de jaarrekening opstellen meer zekerheid en ondersteuning (Deloitte, 2012). De nationale autoriteit in Frankrijk met betrekking tot standaarden voor de externe verslaggeving is het *Autorité des Normes Comptables* (ANC). Zij hebben in 2012 een alternatieve verwerkingsmethode gepubliceerd in het paper '*Proposals for Accounting of Greenhouse Gas Emission Rights Reflecting Companies' Business Models*'. Deze verwerkingsmethode heeft een *activity-based* aanpak. Dit betekent dat er een zekere flexibiliteit mogelijk is in de verwerking van emissierechten op basis van het doeleinde van het gebruik (Lovell H. , 2014).

Deze aanpak is erg innovatief ten opzichte van de verwerkingswijze onder IFRIC 3 (Giner, 2014).

Volgens het ANC is onder andere de classificatie van emissierechten complex. Vanwege de specifieke aard is het niet makkelijk emissierechten in te passen in de strakke definities van verschillende bestaande activa onder IFRS. Het ANC is van mening dat emissierechten niet voldoen aan de definitie van een financieel instrument of voorraad. Daarnaast zijn zij ook niet aan te merken als immaterieel vast actief, zoals wel gesteld wordt in IFRIC 3. Als uitleg maakt het ANC een vergelijking met andere immateriële activa zoals patenten en vergunningen. Zij concludeert daarbij dat emissierechten in veel opzichten niet overeenstemmen met de aard van deze activa. Patenten en vergunningen geven bedrijven de garantie of toestemming om bepaalde activiteiten gedurende een langere periode uit te voeren. De afwezigheid van deze vergunningen of patenten zorgt ervoor dat deze activiteit niet kan plaatsvinden. Wanneer deze activiteit toch illegaal plaatsvindt, zonder in het bezit te zijn van een patent of vergunning, kunnen sancties leiden tot een stillegging van de bedrijfsuitoefening. Emissierechten zijn in dit opzicht niet vergelijkbaar met patenten of vergunningen. Ondanks hun naam mogen emissierechten officieel niet gezien worden als het recht op de emissie van broeikasgassen. Juridisch gezien mag een bedrijf altijd broeikasgassen uitstoten, ook wanneer zij geen emissierechten bezitten. Emissierechten zijn slechts een gevolg van de uitstoot van broeikasgassen. Het uitstoten van broeikasgassen zonder emissierechten is dan ook niet illegaal. Een bedrijf in het EU ETS riskeert weliswaar een boete, maar het is onder Europees recht niet mogelijk om deze bedrijven stil te leggen.

Hoe kunnen emissierechten dan wel geclassificeerd worden? Om hier een antwoord op te vinden bekijkt het ANC het handelssysteem vanuit een economische benadering. Emissierechten kunnen daarin het beste geclassificeerd worden als een nieuw type handelswaar. Zij moeten dan ook dezelfde behandeling krijgen als alle andere voorraden en handelswaaren van bedrijven. De aankoop van deze items kent twee doeleinden: ofwel om zelf te gebruiken in het productieproces ofwel om door te verkopen aan derden. Het ANC stelt dan ook dat de waardering van emissierechten flexibel moet zijn afhankelijk van deze twee doeleinden.

Het *Production model* wordt toegepast wanneer een bedrijf emissierechten koopt om deze zelf te gebruiken in het productieproces. In dit geval is de aankoop onvermijdelijk en gerelateerd aan de productie. De intentie van de aankoop is naleving van het EU ETS. Emissierechten worden opgenomen op de balans onder de voorraden. Het betreft echter een speciaal type voorraad, omdat zij niet fysiek verbruikt wordt in het productieproces. Dit valt volgens het ANC het beste aan te merken als voorraad met een administratieve aard. De waarderinggrondslag is de laagste van de kostprijs of de netto realiseerbare waarde (IAS 2). Gelijktijdig met de uitstoot van broeikasgassen verdwijnen de emissierechten uit de voorraad. De aankoop van emissierechten leidt tot een nieuw type productiekosten. Wanneer emissierechten gratis zijn verkregen via de overheid heeft een bedrijf dergelijke productiekosten niet. Daarom moet de boekwaarde van deze emissierechten nihil zijn. De gedachte hierachter is dat de overheid de emissierechten gratis toewijst zodat bedrijven geen kosten hoeven te maken voor de naleving van het EU ETS. Hiermee verlenen zij echter geen definitief economisch voordeel aan deze bedrijven. Het ANC stelt dat deze gedachtegang in overeenstemming is met de overdracht van een niet-monetair actief in IAS 20.

Omdat het doel van bedrijven onder het *Production model* naleving van het EU ETS is, moet er ook een verplichting worden opgenomen. Volgens het ANC leidt de uitstoot van broeikasgassen alleen niet tot opname van een verplichting. Pas wanneer een bedrijf broeikasgassen uitstoot zónder in het bezit te zijn van emissierechten wordt een verplichting gecreëerd om deze te kopen. Deze verplichting vervalt wanneer de emissierechten worden aangekocht en dus niet wanneer zij worden ingeleverd.

Het *Trading model* wordt toegepast voor emissierechten die worden gekocht om mee te handelen. Het staat alle bedrijven immers vrij om te participeren in de handel in emissierechten, ook wanneer een bedrijf niet onder het EU ETS valt. In dit geval is de aankoop vrijwillig en staat deze los van de productie. De intentie van de aankoop is om winst te maken op de emissierechten.

In dit model komen de emissierechten op de balans als onderdeel van de voorraad, specifiek als 'activa aangehouden voor de verkoop'. De emissierechten worden gewaardeerd tegen de reële waarde minus verkoopkosten.

Omdat met de emissierechten niet de naleving van het EU ETS wordt nagestreefd, wordt er geen verplichting opgenomen onder het *Trading model* (Autorité des normes comptables, 2012).

De EFRAG reageert positief op het voorstel van de ANC. Er wordt hiermee nieuw leven geblazen in de discussie rondom de verwerking van emissierechten. De EFRAG gebruikt het advies van de ANC dan ook als startpunt voor een eigen advies rondom de verwerking van emissierechten (Deloitte, 2012).

De EFRAG bekrachtigt in haar advies het gebruik van twee verschillende modellen voor de classificatie en waardering van emissierechten. Net als het ANC zegt de EFRAG dat de emissierechten gebruikt voor handelsdoeleinden gewaardeerd moeten worden tegen reële waarde. Wanneer emissierechten gebruikt worden voor afwikkeling van de eigen uitstoot is de kostprijs de juiste waarderingsgrondslag. Echter, wat betreft de opname van de verplichting is de EFRAG het oneens met de ANC. De ANC beweert immers dat de verplichting wordt afgewikkeld op het moment dat een bedrijf activa koopt die bestemd is voor deze afwikkeling. De EFRAG betwijfelt deze uitspraak en stelt dat deze niet in overeenstemming is met het IFRS-raamwerk. Het zou passender zijn om de opname van de verplichting gelijkmatig met de uitstoot te laten plaatsvinden. EFRAG suggereert om de waardering van de verplichting te relateren aan de bestaande activa om zo de mismatch die ontstond bij IFRIC 3 te minimaliseren. Om dit te bereiken moet de voorziening op dezelfde manier gewaardeerd worden als de emissierechten. Alleen wanneer de uitstoot zo hoog wordt dat een bedrijf extra emissierechten moet aankopen, wordt dit “extra” gedeelte van de voorziening gewaardeerd tegen de huidige reële waarde van de benodigde emissierechten (Giner, 2014). Deze methode is vergelijkbaar met de bruto variant van de RJ zoals omschreven in onderdeel 4.1.

De *activity-based* verwerkingsmethode van het ANC staat echter haaks op de *rules-based* kenmerken van het IFRS-raamwerk. De IASB heeft dan ook verklaard dat zij het niet eens zijn met elke verwerkingsmethode die een onderscheid maakt in het gebruik van emissierechten. De verschillende doeleinden zijn wellicht relevant voor de gebruikers van een actief maar zouden geen basis moeten vormen voor de externe verslaggeving. Immers, twee soorten emissierechten die met verschillende intenties worden gebruikt, behoren in feite nog steeds tot hetzelfde actief.

Vanuit het oogpunt van de financiële verslaggeving zouden zij dan ook uniform en consistent behandeld moeten worden.

Daarnaast stelt de IASB dat de scheidingslijn tussen de twee doeleinden dun is. Emissierechten zijn namelijk eenvoudig onderling uitwisselbaar en een bedrijf kan haar beslissing over het gebruik daardoor makkelijk veranderen (Lovell H. , 2014). Dit creëert nieuwe problemen in de correcte toepassing van de twee verwerkingsmethoden. De toepassing van de verschillende modellen moet daarom streng gereguleerd worden. Ook moet er controle plaatsvinden bij de overdracht van emissierechten van het *Production model* naar het *Trading model* en vice versa (Giner, 2014).

Toch stelt het ANC dat de voorgestelde verwerkingsmethode verenigbaar is met bestaande standaarden voor de verslaggeving onder IFRS. Bovendien is een flexibele waardering op basis van het gebruik van een actief niet nieuw. Hierbij worden voorbeelden aangetoond waarbij binnen IFRS verschillende regels gelden voor de verslaggeving van hetzelfde item. IAS 2 staat bijvoorbeeld toe om voorraden te waarderen tegen reële waarde of kostprijs, afhankelijk van het doeleinde van het gebruik van de voorraad. Om de toepassing van de verschillende modellen te kunnen reguleren, moet een bedrijf het gebruikte model toelichten en rechtvaardigen. Dit geldt met name in situaties waarin een bedrijf de emissierechten zowel zelf gebruikt alsmede doorverkoopt aan derden. Een combinatie van het *Production model* en het *Trading model* is dan mogelijk maar moet uitvoerig toegelicht worden. Ten aanzien van het gebruik van het *Production model* moet een bedrijf bijvoorbeeld kunnen aantonen dat aankoop bedoeld is om de uitstoot van broeikasgassen te dekken. Zij moeten inzicht geven in emissie-rapporten en een consistent beleid voeren ten aanzien van de aankoop van emissierechten.

In het *Production model* vindt verkoop van emissierechten slechts plaats in twee gevallen. Ten eerste is verkoop geaccepteerd wanneer de verwachte uitstoot naar beneden wordt bijgesteld. Een bedrijf heeft dan meer emissierechten in haar bezit dan nodig is om te voldoen aan haar verplichting. Ten tweede mag een bedrijf ook emissierechten verkopen om te profiteren van gunstige prijsontwikkelingen. Wanneer de prijs van emissierechten daalt, kan een bedrijf beslissen haar huidige emissierechten te verkopen om deze vervolgens voor een lagere prijs terug te kopen.

Dit soort transacties moeten echter beperkt zijn en onderdeel vormen van een aantoonbare strategie om de algehele productiekosten te minimaliseren (Autorité des normes comptables, 2012).

4.3 Samenvatting

In de afwezigheid van internationale regelgeving over de verslaggeving van emissierechten zijn er vanuit de praktijk verschillende opvattingen ontstaan. Voornamelijk nationale autoriteiten nemen hierbij het voortouw. De Raad voor de Jaarverslaggeving in Nederland heeft in een RJ-uiting twee alternatieve verwerkingsmethoden voorgesteld: de bruto variant en de netto variant. Deze methoden trachten de mismatch in de waardering tussen de activa en passiva te minimaliseren. De methoden hebben hetzelfde effect op het resultaat maar verschillen in de hoeveelheid informatie die zij weergeven. In Frankrijk heeft de ANC een *activity-based* aanpak voorgesteld, waarbij de verwerking van emissierechten afhankelijk is van het gebruik ervan. Indien emissierechten gebruikt worden om te voldoen aan de verplichting binnen het EU ETS, wordt het *Production model* gebruikt. Wanneer emissierechten echter gebruikt worden om mee te handelen, wordt het *Trading model* toegepast. Deze methode is vrij innovatief ten opzichte van IFRIC 3 en wordt dan ook niet geaccepteerd door de IASB. De EFRAG reageert echter positief op de aanpak van de ANC en gebruikt deze als startpunt voor een eigen advies omtrent de verwerking van emissierechten.

Hoofdstuk 5: Diversiteit in de verwerkingswijze van emissierechten

In aanvulling op het advies van nationale autoriteiten kijkt dit hoofdstuk naar de diverse overige classificaties en verwerkingswijzen van emissierechten. Onderdeel 5.1 geeft een kort overzicht van deze classificaties. Onderdeel 5.2 bespreekt de voor- en nadelen van deze diverse verwerkingsmethoden voor bedrijven, die de financiële jaarrekening moeten opstellen. Onderdeel 5.3 geeft een samenvatting van dit hoofdstuk.

5.1 Overige classificaties van emissierechten

Zoals omschreven in het vorige hoofdstuk besloot de ANC dat emissierechten vanwege hun lastige classificatie niet passen binnen de definitie van verschillende bestaande soorten activa onder IFRS. Geïnspireerd door deze denkwijze formuleert Giner (2014) een nieuwe opvatting over de aard van emissierechten. Giner zet vraagtekens bij het standpunt van de ANC dat emissierechten als een essentieel onderdeel van het productieproces gezien moeten worden. Daarnaast valt te betwijfelen of verschillende gebruiksdoeleinden per definitie leiden tot verschillende verwerkingsmethoden.

Giner suggereert dat emissierechten ook geclassificeerd kunnen worden als een betalingsinstrument. Om tot deze conclusie te komen worden emissierechten vergeleken met vreemde valuta. Een Europees bedrijf kan besluiten om dollars te kopen en deze te gebruiken voor de aanschaf van bijvoorbeeld een Amerikaanse machine. Niemand zal op het idee komen dat deze dollars daarom een essentieel onderdeel zijn geworden van het productieproces. Het bedrijf kan echter ook besluiten om de aangekochte dollars na enige tijd weer te verkopen en te profiteren van de gunstige wisselkoers tussen de euro en de dollar. In deze situatie hebben de vreemde valuta net zoals de emissierechten twee doeleinden: voor eigen gebruik of om mee te handelen. Toch is de verwerking van de financiële verslaggeving van vreemde valuta in beide situaties hetzelfde. Deze gedachtegang is niet geheel onverwacht aangezien de markt van emissierechten veel overeenkomsten toont met de valutamarkt (Button, 2008). De Europese Commissie zegt zelf in haar rapport dat emissierechten de valuta zijn van het EU ETS en dat de prijs ervan bepaald wordt door een limiet te stellen aan het aantal beschikbare rechten (European Commission, 2016).

Ook de IFRIC heeft aangegeven dat emissierechten veel overeenkomsten tonen met valuta. Uitwerking van deze methode houdt echter in dat bestaande standaarden binnen IFRS aangepast moeten worden. IAS 32 zou bijvoorbeeld aangepast moeten worden naar een meer ruime omschrijving van een financieel instrument. Een andere optie is om IAS 38 aan te passen en emissierechten te classificeren als valuta-achtige immateriële activa (Giner, 2014). Ten tijde van het formuleren van IFRIC 3 zorgde de tijdsdruk ervoor dat zulk soort aanpassingen niet gewenst waren door de IASB. Daarom is besloten om emissierechten onder te brengen in de al bestaande classificaties van activa (Deloitte, n.d.).

De theorie dat emissierechten op valuta lijken wordt ook nog niet breed geaccepteerd binnen de bedrijven die onder het EU ETS vallen. Wellicht prefereren managers een minder transparante verwerkingsmethode zoals die van de ANC. Dit zou managers meer vrijheid geven om een keuze te maken afhankelijk van de specifieke behoeften (Giner, 2014).

Tot zover zijn theorieën besproken waarin emissierechten aangemerkt worden als immaterieel vast actief of als nieuw soort activa dat kenmerken vertoont van voorraden of valuta. Hiernaast zijn er in de praktijk nog veel meer verschillende classificaties van emissierechten mogelijk. In een gezamenlijk onderzoek van *the International Emissions Trading Association* (IETA) en PWC wordt 26 Europese bedrijven gevraagd naar de gebruikte verwerkingsmethode. Deze bedrijven vallen onder het EU ETS en baseren de externe verslaggeving hoofdzakelijk op het raamwerk van IFRS. In het onderzoek wordt onder andere gekeken naar de manier waarop bedrijven hun emissierechten activeren op de balans. Daarbij komen maar liefst 15 verschillende classificaties naar voren, waarbij immateriële activa of voorraden het meest genoemd worden. Andere bedrijven classificeren emissierechten als activa voor de korte termijn financiering of vlottende activa, afhankelijk van het doel waarvoor zij gehouden worden. Er zijn ook bedrijven die aangeven de emissierechten helemaal niet te activeren op de balans (PWC & IETA, 2007). Vanwege de beperkte omvang van deze scriptie zal niet verder op ingegaan worden op deze classificaties.

5.2 Voor- en nadelen van diverse verwerkingsmethoden in de praktijk

Sommige academici zijn van mening dat de diversiteit aan verwerkingsmethoden op het gebied van emissierechten niet gezien moet worden als een probleem. De bedrijven en sectoren die onder het EU ETS vallen hebben juist voordeel bij de verschillende verwerkingswijzen. Zij kunnen een methode kunnen kiezen die aansluit op de specifieke behoeften. Nationale en internationale organen voor de externe verslaggeving hebben simpelweg niet dezelfde expertise en ervaring om een inschatting te kunnen maken van het effect van een bepaalde verwerkingsmethode op de bedrijfsuitoefening (Lovell H. , 2014).

Emissierechten zijn overigens niet het eerste onderwerp waarbij een diversiteit aan verwerkingsmethoden bestaat. Ook op andere gebieden binnen de externe verslaggeving is het gewoonlijk om in een bepaalde mate een keuze te hebben tussen verschillende verwerkingswijzen. Dit staat managers toe een keuze te maken voor de methode die hen het meeste voordeel zal opleveren. Bovendien is het implementeren van nieuwe regelgeving een langdurig en ingewikkeld proces. Wanneer bedrijven nog niet volledig vertrouwd zijn met de nieuwe verwerkingswijze gaat dit ten koste van de kwaliteit van de verslaggeving. De controle en beheersing van de nieuwe regelgeving in de implementatiefase zal veel kosten met zich mee brengen (Gallego-Alvarez, Martínez-Ferreri, & Cuadrado-Ballesteros, 2016).

Toch lijken gebruikers van de jaarrekening vooral gebaat bij eenduidige verslaggeving. De diversiteit in de externe verslaggeving van emissierechten maakt de jaarrekening minder inzichtelijk en vergelijkbaar (Cook, 2009; EY, 2009; Gallego-Alvarez, Martínez-Ferreri, & Cuadrado-Ballesteros, 2016). Hierbij gaat het niet alleen om de financiële stakeholders maar ook om consumenten, werknemers en lokale gemeenschappen. Deze bredere gebruikersgroep hecht steeds meer waarde aan de manier waarop bedrijven omgaan met CO₂-uitstoot.

Daarnaast ondervinden bedrijven zelf ook een nadeel van de diversiteit aan verwerkingsmethoden. Veel van hen geven aan dat de financiële verslaggeving van emissierechten tijdrovend is. Dit geldt met name voor bedrijven die zowel onder IFRS als onder een lokale GAAP moeten rapporteren. Hierbij zijn vaak complexe aanpassingen nodig tussen de twee jaarrekeningen (PWC & IETA, 2007).

De diversiteit in de verslaggeving van emissierechten is ook vanuit een kostenperspectief nadelig. Bedrijven moeten vaak extra hulp en advies van externe professionals inschakelen bij het opstellen van de jaarrekening met betrekking tot emissierechten (Gallego-Alvarez, Martínez-Ferreri, & Cuadrado-Ballesteros, 2016). Tot slot wordt het nemen van operationele en investeringsbeslissingen bemoeilijkt. De diverse verwerkingsmethoden hebben een verschillend effect op de waarde van het bedrijf en haar transacties. Dit effect wordt versterkt door de hoge volatiliteit in de prijs voor emissierechten, wat resulteert in volatiliteit in de winst-en-verliesrekening alsmede in de balans (PWC & IETA, 2007).

5.3 Samenvatting

Naast activering als immaterieel actief of onder voorraden kunnen emissierechten mogelijk ook geclassificeerd worden als betalingsinstrument. De markt van emissierechten vertoont immers veel gelijkenissen met de valutamarkt. Deze verwerkingswijze lijkt echter nog niet breed geaccepteerd onder het EU ETS. In praktijkgericht onderzoek naar de gebruikte verwerkingsmethoden kwamen maar liefst vijftien verschillende classificaties naar voren. Hieronder bevinden zich ook bedrijven die de emissierechten in zijn geheel niet activeren. Een voordeel van zulke diversiteit aan verwerkingswijzen is de keuzevrijheid van het management. Zij kunnen een methode kiezen die het best aansluit op de specifieke behoeften van de organisatie. Daarnaast is het implementeren van nieuwe eenduidige regelgeving een langdurig en ingewikkeld proces. Aan de andere kant heeft een brede groep stakeholders juist behoefte aan eenduidige verslaggeving. Voor bedrijven uiten de voordelen zich in een kosten- en tijdsbesparing alsmede het sneller kunnen nemen van economische beslissingen.

Hoofdstuk 6: Conclusie en Discussie

6.1 Conclusie

In 2005 ging het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS) van start, waarin bedrijven moeten betalen voor de uitstoot van broeikasgassen middels emissierechten. Dit geeft hen een financiële prikkel om te investeren in duurzaamheid en de uitstoot van broeikasgassen te beperken. Het EU ETS is relevant voor de externe verslaggeving omdat de introductie van emissierechten zorgt voor nieuwe bezittingen, verplichtingen en kosten. Het is de taak van de IASB om informatie te verstrekken rondom de externe verslaggeving van deze financiële informatie.

In december 2004 werd de voorgestelde verwerkingswijze onder IFRS gepubliceerd onder de naam IFRIC 3. Hierin worden emissierechten geclassificeerd als immateriële activa en geactiveerd volgens de regels van IAS 38. Voor de gratis toegewezen emissierechten moet een overheidssubsidie worden opgenomen zoals vastgelegd in IAS 20. Gelijkmatic met de uitstoot van broeikasgassen wordt een voorziening opgenomen volgens de voorschriften in IAS 37. Alhoewel IFRIC 3 een juiste toepassing was van bestaande standaarden, zorgde dit in de praktijk voor een drietal mismatches tussen de activa en passiva. Ten eerste kunnen voor de activa en passiva verschillende waarderingsgrondslagen gekozen worden. Ten tweede leidt toepassing van dezelfde waarderingsgrondslag in geval van een waardeverandering alsnog tot een kunstmatig verschil tussen de waardering van de activa en passiva. Ten slotte is er een timing mismatch omdat emissierechten overgedragen kunnen worden naar volgende jaren maar de verplichting elk jaar wordt afgewikkeld. Vanwege de sterke samenhang tussen activa en passiva in het EU ETS leiden deze mismatches tot veel kritiek. Volgens deze kritiek draagt IFRIC 3 niet bij aan het geven van een getrouw beeld in de jaarrekening, een van de fundamentele kenmerken van IFRS. De IASB heeft IFRIC 3 daarom zes maanden na publicatie weer ingetrokken. Daarmee is er tot op heden geen regelgeving voor de externe verslaggeving van emissierechten.

Op basis van IAS 8 mogen bedrijven in dit soort situaties zelf een afweging maken over de gewenste verwerkingsmethode. Er zijn daarom in de praktijk de afgelopen jaren diverse opvattingen ontstaan. De Raad voor de Jaarverslaggeving publiceert in een RJ-uiting twee alternatieve verwerkingswijzen: de bruto variant en de netto variant. Deze twee methoden hebben per saldo hetzelfde effect, maar verschillen in de hoeveelheid informatie die zij vrijgeven. Gebruik van deze alternatieve verwerkingswijzen vermindert de mismatch tussen de waardering van de activa en passiva.

De ANC in Frankrijk stelt voor dat de verwerking van emissierechten afhankelijk moet zijn van het gebruiksdoel. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen emissierechten die gebruikt worden voor naleving van het EU ETS en emissierechten die gebruikt worden om mee te handelen. Deze vrij innovatieve verwerkingswijze wordt niet geaccepteerd door de IASB.

Een andere verwerkingswijze is om emissierechten te classificeren als een betalingsinstrument. De markt voor emissierechten vertoont immers veel gelijkenissen met de valutamarkt. Ook deze verwerkingswijze wordt niet breed geaccepteerd.

Het voordeel van diversiteit aan verwerkingswijzen is dat het management een methode kan kiezen die aansluit op hun behoeften. Daarnaast is het implementeren van nieuwe eenduidige regelgeving een langdurig en ingewikkeld proces. Aan de andere kant leidt eenheid in de externe verslaggeving van emissierechten tot een kosten- en tijdsbesparingen voor bedrijven en tot een beter vergelijkbare jaarrekening voor de stakeholders.

De onderzoeksvraag van deze scriptie is:

“Wat is het effect van de introductie van het Europese emissiehandelssysteem op de externe verslaggeving?”

Verwerking van het EU ETS heeft gezorgd voor veel complicaties in de externe verslaggeving. Toepassing van het huidige IFRS-raamwerk op deze nieuwe situatie heeft geleid tot veel kritiek over kunstmatige verschillen in de waardering van activa enerzijds en passiva anderzijds. De verwerking van emissiehandel toont hiermee de beperkingen alsmede de mogelijkheden van de externe verslaggeving aan. De IASB is al meer dan tien jaar bezig met de ontwikkeling van regelgeving op dit gebied.

In de tussentijd zijn zowel in theorie als in de praktijk diverse alternatieve verwerkingswijzen ontstaan. Sommige methoden zijn passend binnen de bestaande verslaggevingsstandaarden. Andere methoden vragen om een uitbreiding van bestaande standaarden of een introductie van nieuwe standaarden. De huidige diversiteit in verwerkingswijzen heeft voor- en nadelen.

6.2 Discussie

Deze scriptie geeft aan welke complicaties optreden bij de externe verslaggeving van het Europese emissiehandelssysteem. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van enkele verschillende verwerkingswijzen. Om dit overzicht te creëren en verbanden te kunnen leggen, worden alleen de relevante aspecten van de verwerking van emissierechten behandeld. Deze scriptie heeft daarmee een beschrijvend karakter waarin het bestaan en de gevolgen van verschillende verwerkingswijzen wordt omschreven. Wanneer toekomstig onderzoek zich toespitst op een specifieke verwerkingswijze, kan een meer volledig beeld gegeven worden van de effecten van deze methode. Er kan dan een meer normatief beeld geschetst worden waarin gesteld of en wanneer een bepaalde verwerkingswijze gewenst is. Dit kan het management van bedrijven ondersteunen bij het nemen van beslissingen in afwezigheid van uniforme regelgeving.

Tot slot toont deze scriptie in aanvulling op eerder onderzoek aan dat er verschillende verwerkingsmethode bestaan en gebruikt worden door bedrijven. Er is echter vrij weinig bekend of bedrijven zelf een voorkeur hebben voor een bepaalde methode. Het is belangrijk dat hier in de toekomst meer empirisch onderzoek naar gedaan wordt, omdat dit relevant kan zijn voor de IASB en andere regelgevende organen.

Hoofdstuk 7: Bibliografie

Autorité des normes comptables. (2012, mei). Proposals for accounting of GHG emission rights reflecting companies' business models.

Brue, S. L., & Grant, R. R. (2013). The Evolution of Economic Thought. In S. L. Brue, & R. R. Grant, *The Evolution of Economic Thought* (pp. 313-435). Cengage Learning Inc.

Button, J. (2008). Carbon: Commodity or Currency? The Case for an International Carbon Market Based on the Currency Model. *Harvard Environmental Law Review* , 32 (2), 571-596.

CBS. (n.d.). *Wat is groene groei?* Opgeroepen op juli 10, 2018, van www.cbs.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/wat-is-groene-groei->

Convery, F. J. (2009). Origins and development of the EU ETS. *Environmental and Resource Economics* , 43:391-412.

Cook, A. (2009). Emission rights: From costless activity to market operations. *Accounting, Organizations and Society* , 34(3): 456-468.

Deloitte. (2012). *Accounting for emission rights: an urgent topic for national standard setters*,. Opgehaald van IASplus.

Deloitte. (2012, december 5). *EFRAG draft comment paper on emissions trading schemes*. Opgehaald van IASplus: <https://www.iasplus.com/en/news/2012/december/efrag-draft-comment-paper-on-emissions-trading-schemes>

Deloitte. (n.d.). *Pollutant pricing mechanisms (formerly Emissions trading schemes)*. Opgeroepen op juni 20, 2018, van www.iasplus.com: <https://www.iasplus.com/en/projects/research/short-term/emissions-trading>

EFRAG. (2005). *Adoption of IFRIC 3 Emission Rights*. European Financial Reporting Advisory Group, Brussels.

EFRAG. (2005, mei 6). Adoption of IFRIC 3 Emission Rights. Brussel, België.

EFRAG. (n.d.). Opgeroepen op juli 17, 2018, van www.efrag.org: <https://www.efrag.org/About/Facts>

European Commission. (2013, oktober 9). *EU over-achieved first Kyoto emissions target, on track to meet 2020 objective*. Opgehaald van ec.europa.eu.

European Commission. (2016, September). The EU Emissions Trading System (EU ETS).

EY. (2009). *Account for emission reductions and other incentive schemes*. Ernst & Young.

EY Directoraat Vaktechniek. (2016). In D. V. Ernst & Young Accountants, *Handboek jaarrekening 2016; Toepassing van de Nederlandse wet- en regelgeving en IFRS*. Wolters Kluwer.

Firoz, M. (2010). Environmental Accounting and International Financial Reporting Standards (IFRS). *International Journal of Business and Management* , 105-112.

Gallego-Alvarez, I., Martínez-Ferreri, J., & Cuadrado-Ballesteros, B. (2016, februari). Accounting Treatment for Carbon Emission Rights. *Systems* , p. 4-12.

Giner, B. (2014). Accounting for Emission Trading Schemes: A Still Open Debate. *Social and Environmental Accountability Journal* , 34 (1), 45-51.

Grant Thornton. (2014, Oktober 1). Opgehaald van www.grantthornton.global: <https://www.grantthornton.global/en/insights/articles/sustainability-changing-the-debate-in-emerging-markets/>

Haupt, M., & Ismer, R. (2013). The EU emissions trading system under IFRS: Towards a 'true and fair view'. *Accounting in Europe* , 10(1):71-97.

Hood, C. (2010). *Reviewing existing and proposed Emmissions Trading Systems*. Paris: International Energy Agency.

Kieso, D., Warfield, T., & Weylandt, J. (2011), *Intermediate Accounting: IFRS edition, volume 2*. John Wiley & Sons Inc.

Lovell, H. (2014). Climate change, markets and standards: the case of financial accounting. *Economy and Society* , 43 (2), 260-284.

Lovell, H., Sales de Aguiar, T., Bebbington, J., & Larrinaga-Gonzalez, C. (2010). *Accounting for Carbon*. Opgehaald van www.ieta.org: <http://www.ieta.org/ieta/www/pages/download.php?docID=3545>

Milieu Centraal. (n.d.). *Wat is het broeikaseffect?* Opgeroepen op juni 12, 2018, van www.milieucentraal.nl: <https://www.milieucentraal.nl/klimaat-en-aarde/klimaatverandering/wat-is-het-broeikaseffect/>

MVO Nederland. (2017, april 10). *Waarom MVO?* Opgeroepen op juli 9, 2018, van www.mvonederland.nl: <https://mvonederland.nl/wat-mvo/waarom-mvo>
Nederlandse Emissieautoriteit. (n.d.). *Wat is emissiehandel?* Opgeroepen op april 2018, 23, van www.emissieautoriteit.nl: <https://www.emissieautoriteit.nl/onderwerpen/wat-is-emissiehandel>

NRC. (2018, juni 21). *Klimaatneutraal Rotterdam kost 11 miljard euro tot 2050*. Opgeroepen op juli 5, 2018, van www.nrc.nl: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/06/21/klimaatneutraal-rotterdam-kost-11-miljard-euro-tot-2050-a1607557>

NRC. (2017, juni 1). *Trump trekt VS terug uit klimaatakkoord*. Opgeroepen op juli 5, 2018, van www.nrc.nl: <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/06/01/trump-gaat-vertrek-vs-uit-parijs-akkoord-bevestigen-a1561430>

Pigou, A. C. (1920). The Economics of Welfare. In A. C. Pigou, *The Economics of Welfare*.

PWC & IETA. (2007). *Uncertainty in accounting for the EU Emissions Trading Scheme and Certified Emission Reductions*. International Emission Trading Association.

Raad voor de Jaarverslaggeving. (2006, maart 23). RJ-Uiting 2006-1. Amsterdam, Nederland.

Ratnatunga, J., & Jones, S. (2012). An inconvenient truth about accounting: The paradigm shift required in carbon emissions reporting and assurance. In J. Ratnatunga, & S. Jones, *Contemporary Issues in Sustainability Accounting, Assurance and Reporting* (pp. 71-100). Bingley: Emerald Group Publishing.

RJ. (n.d.). *Organisatie*. Opgeroepen op juni 20, 2018, van www.rjnet.nl: <https://www.rjnet.nl/Organisatie/>

Viguié, L. L., Babiker, M. H., & Reilly, J. M. (2003). The costs of the Kyoto Protocol in the European Union. *Energy Policy*, 31 (5), 459-481.